

JAG DRÖMMER OM FOLKHÖGSKOLAN (en följetong)

Stewe Claeson

Kapitel 12 Att leva under folkvandringstiden

Jag har för första gången dessa pensionerade år känt ett slags förbryllad tveksamhet inför ännu ett kapitel i drömserien. Jag har funderat på det där med att vara en del av folkhögskolelivet eller - bara en del av nostalgin.

Jag reser ju omkring och besöker folkhögskolor, inbjuden eller bara på egen hand, och märker att jag å ena sidan tveklöst hör till en förgångnen tid, å andra sidan lever jag, som vi alla, just nu, i en tid som skakar om allt vi känner till och som folkhögskolan har att verka i och att ta ställning till. Och det som sker i vår omvärld gäller sannerligen också oss, även om vi passerat verksamhets-bästföret. Som artig företrädare för historien studerar jag folkhögskolekorridorernas plakat och erbjudanden för att förstå vad som pågår (och inte pågår) på skolorna, och jag försöker att inte ha alltför mycket åsikter om det. Det händer att jag reagerar och frågar vad i hela friden skolorna håller på med – det har också hänt att jag lätt ironiskt, men vänligt, frågat Folkbildningsrådet om man uppmärksammat det ena eller det andra. Jag kan bli glad när Signild svarar att FBR verkligen sett sådant jag pekat på, (men hur länge kommer man i FBR att ha någon med så gedigen folkhögskolebakgrund...).

Det är samma sak med dessa stillsamma kåserier. De belyser oftast det som varit och jag har redan många gånger bett mina tidigare kolleger att skriva om sina erfarenheter.

Men i dessa dagar tycker jag detta känns extra viktigt.

Det som händer omkring oss är så extremt att inte ens vi, ”som gjort vårt”, stillatigande kan se på. Frågan är om inte flyktingsituationen i världen borde ses på samma allvar som de stora kriserna i historien, från de stora krigen, till ”börskraschen” eller de stora epidemierna. Att snart sagt hela befolkningar från länder (nästan samtliga styrda med islam i botten) försöker ta sig till Europa är en händelse som har jämförts med utvandringen till USA; jag bara väntar på att någon skall dra upp folkvandringstiden under tidig medeltid... Men denna nya folkvandring, denna flyktingsituation skiljer sig på så många sätt från de tidigare att det är meningslöst med jämförelser. Sådana analyser är det många i veterangruppen som kan göra mycket bättre än jag.

Men å andra sidan, och det är detta som föranleder mig att skriva detta, å andra sidan är det inte meningslöst att se hur en så relativt liten verksamhet som folkhögskolan kan bidra och hur skolformen gjort det i liknande situationer genom historien. Här kommer frågan om alla våra erfarenheter in. Ingen jämförelse i övrigt, men vi har ju dock under de senaste decennierna varit med om plötsliga flyktingsituationer, och på vilket sätt mötte vi dem? Jag har några egna erfarenheter men skulle tycka det vara väsentligt om ”vår generation” kunde bidra med beskrivningar av tidigare arbete, eller visa på en hållbar ideologisk botten under en tid då ideologisk botten tenderar att bli ett slags sumpmark för tankar som mer hör hemma i det tyska trettio-tal vi faktiskt lämnat bakom oss.

För det har vi väl?

”Is he one of us or is he an outsider” –
so ask small-minded men.
Those of noble mind
take the whole world for family”
Ur Pañcatantra (före 1100-talet;
översatt av D H H Ingalls)

När jag var på Malung kunde jag när jag bläddrade i arkivet finna tackbrev som danska flyktingar skickat till Gunnar Furuland; skolan hade tagit emot en stor grupp av de judiska flyktingar som tog sig över till Sverige när tyskarna drog åt skruven i krigets slutskede och man hade skapat en specialkurs för dem; detta var långt innan förordningen gav skolorna möjlighet att använda anslaget till annat än det sedvanliga. Men Malung ligger där det ligger, det vore intressant att veta hur de geografiskt närmare skolorna hanterade just den flyktingströmmen. Trettio- och fyrtio-talens judiska flyktingar torde också ha funnit vägen ut till folkhögskolemiljöerna. Jag har något otydligt minne av att ha sett bilder på judiska flyktingar på kurs – kan det ha varit på Birkagården? Jag borde ta mig tid att se efter, men tidningarna är hela tiden så fyllda av ny information om den aktuella situationen att jag inte får tid till det - och det värker i mig att inte ha tillgång till en institution som kunde ge ett handtag.

Att så gott som alla svenska folkhögskolor under de senaste trettio fyrtio åren fått en och annan deltagare som flytt från hemskheter i sina länder tar jag för givet; men hur mycket av detta är dokumenterat? Som läget är just nu skulle det inte vara fel om vi – dvs vi som har perspektiv och förmodligen en del erfarenheter – samlade kunskaperna om hur man tidigare tagit emot flyktingar, särskilt stora grupper. Jag vikarierade för Bo Göthberg på SÖ den sommaren då de vietnamesiska båtflyktingarna kom; mitt första arbete var att försöka organisera mottagandet och framför allt folkhögskolekurser för

dem. Det måste väl finnas någon i veteranföreningen som skulle kunna skildra hur det faktiskt gick till ute på skolorna; mina minnen handlar mest om hur himla svårt det vara att få tag på tolkar som kunde kantonesiska; på kinesiska institutionen talade studenterna mandarin. Mina egna erfarenheter inskränker sig sedan till hur en liten glesbygdskommun skulle hantera ankomsten av en tämligen stor grupp iranier. Det var under mitten av 80-talet som de anlände sedan de muhammedanska mullorna gjort som nazisterna på trettio-talet – *om du inte håller med oss slår vi ihjäl dig* – och lilla Malung i växtzon sju skulle plötsligt härbärgera grupper från det stekheta Persien. Vi arbetade i ett år bara med förberedelserna och hur det gick skulle jag kunna komma tillbaka till. Jag måste dock hela tiden komma ihåg att det är skillnad på att ta emot 35 och ha tid att förbereda sig under långa månader, och att som i Mölndal dessa dagar ta emot 40 ensamkommande ungdomar om dagen - Medan jag sitter här och skriver dessa rader till gamla vänner slår det mig att också jag tagit emot stora grupper, bl a kurdiska familjegrupper, och mindre grupper med bl a eritreanska unga män som tydligt traumatiserats av inbördeskriget... osv osv. Men har vi inte alla varit med?

Och det mest intressanta i dessa tider - *hur gjorde vi?* Kan erfarenheterna användas?

Jag drömmer om folkhögskolan har jag nu under många år skrivit på dessa sidor, men i dessa dagar drömmer jag om att ha tillgång till en folkhögskola för att ännu en gång pröva om allt det, som vi i alla högtidstal skryter med, gäller. Och det svåraste av allt när man hör om antalet flyktingar – att minnas att var och en av dem, var och en, är sitt eget och unika öde, att var och en befinner sig i sitt liv, lika okunig om vad det livet går ut på som alla andra i alla tider. Det verkligt besvärliga är att sluta se talen 40, 500, 6 000 – utan istället se en och en. En och en och en till och en till. Den eritreanske gerillasoldat, som hamnade i Västerdalarna på 70-talet och som hade ett namn som i stort sett ingen kunde uttala och som bara talade tigrinja och italienska och som bar med sig bilden av sin syster när hon intill honom plötsligt får ansiktet bortskjutet, ville snabbt lära sig svenska. Eftersom jag talar hjälplig italienska hjälpte jag honom, han gjorde oerhörda och snabba framsteg, hans väldiga eritreanska afrofrisyr var ett starkt inslag vid stormötena i hörsalen och hans lust att delta var imponerande. Redan i november ville han delta i svenska-, dvs litteratur-kur-

sen, i december läste man dikter ur Fänrik Ståls sägner, den godmodige kämpen Sven Duva väckte hans beundran, att göra fel men rädda sina kamrater och stupa på kuppen. Han kom till mig och sa att från och med nu skulle han heta Sven Duva och det tog bara två dagar, sedan hette han Svenne bland alla kursdeltagarna, till och med husmor gick med på att kalla honom så. Men när stinsen ringde från järnvägsstationen i januari när de studentkorten skulle förnyas hörde jag den gamle Malungskarlen på stillsam dialekt fråga om jag "hade en elev som heter Sven Duva" – (jag kan fortfarande se stinsen stirra ut genom den smala luckan i biljettexpeditionen och se den väldiga afrokalufsen.) Det är detta jag menar: det handlar inte om tal, inte om 40 som kommer eller 200 000, det handlar om en och en och en till och... Och kan inte flera ta tillfället i akt och här beskriva sina faktiska erfarenheter!

Ibland när jag hör vad som händer på de eländiga asyl- och flyktingförläggningarna kan jag komma att tänka på folkhögskolans envisa sätt att alltid se var och en, alltid se individer.

Men hur gör man det när en ny tids folkvandring satt in?